CZASOPISMO PRAWNO-HISTORYCZNE
Tom XXXII — Zeszyt 2 — 1980

Alexandru Herlea 1907 - 1979

Dnia 18 sierpnia 1979 r. zmarł w Bukareszcie profesor dr Alexandru Herlea, znany badacz i organizator rumuńskiej nauki historycznoprawnej.

Urodzony 24 czerwca 1907 r., ukończył w 1925 r. liceum „Aurel Vlaicu" w Oraştie, po czym odbył studia prawnicze na Uniwersytecie w Czerniowcach, zakończone licencjatem w 1928 r. W trzy lata później uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na Uniwersytecie w Cluj (Klausenburg), a w 1938 r. stopień doktora nauk prawnych na Uniwersytecie w Jassach.

Rozpocząwszy w 1929 r. pracę w zawodzie prawniczym, aż do 1966 r. zatrudniony był na różnych stanowiskach w adwokaturze (w Cluj, Hunedoarze i Bukareszcie), administracji i w przemyśle (jako radca prawny w Braşov).

Pracę w szkolnictwie wyższym rozpoczął w 1940 r. jako asystent Akademii Handlowej w Cluj-Braşov, gdzie od 1942 r. był wykładowcą, od 1943 r. profesorem nadzwyczajnym, a w latach 1946 - 1947 profesorem zwyczajnym prawa cywilnego. W 1966 r. zatrudniony został jako pracownik naukowo-badawczy z tytułem profesora w Instytucie Historii im. Mikołaja Iorgi Rumuńskiej Akademii Nauk w Bukareszcie, w którym skoncentrował się na badaniach z historii prawa rumuńskiego, kontynuowanych również po przejściu w stan spoczynku w 1975 r. Był redaktorem lub współpracownikiem szeregu czasopism kulturalnych i naukowych, w tym wydawanych w Bukareszcie „Studii de Istorie" i „Revue Roumaine d'Histoire". Wielką zasługą Aleksandra Herley było założenie w 1976 r. osobnego towarzystwa naukowego *L'Association d'Histoire Comparative des Institutions et du Droit de la République Socialiste de Roumanie*, którego był pierwszym prezesem, oraz organu tego towarzystwa „Recherches sur l'Histoire des Institutions et du Droit", którego pierwsze trzy tomy (za lata 1977 - 1979) przygotowane zostały do druku przez komitet redakcyjny pod jego przewodnictwem.

Dużą aktywność rozwinął prof. Herlea na polu współpracy międzynarodowej w dziedzinie historii prawa, biorąc czynny udział w szeregu kongresów i konferencji organizowanych w różnych krajach, w związku z czym powołany został na członka korespondenta *Academia Tiberina* w Rzymie i członka czynnego Akademii Nauk w Nowym Jorku. Dążył również do nawiązania bliskiej współpracy z nauką polską. W październiku 1973 r. wziął udział w międzynarodowej konferencji historycznoprawnej w Krakowie, poświęconej historii prawa karnego, na której przedstawił własny referat i był jednym z przewodniczących obrad. Natomiast w maju 1976 r., na zaproszenie zarządu w Brukseli i polskiego komitetu organizacyjnego w Warszawie, uczestniczył z referatem w XX kongresie *Société Jean Bodin pour l'Histoire Comparative des Institutions* w stolicy Polski, poświęconym dziejom wspólnot wiejskich. On też był głównym organizatorem międzynarodowej konferencji historycznoprawnej w Konstancy — Mamai we wrześniu 1974 r. na temat *Les éléments de la culture spirituelle et sociale dans les premières formes de la législation*, a w której — obok przedstawicieli nauki 10 innych krajów — wzięła udział

7-osobowa grupa polskich naukowców (z Krakowa, Warszawy, Poznania i Łodzi). W ostatnich zaś miesiącach swojego życia współpracował przy organizacji XV światowego kongresu historyków, mającego odbyć się w Bukareszcie w sierpniu 1980 r., w ramach którego przygotowywał obrady osobnej sekcji historycznoprawnej — *Séances d'étude sur le thème: Le développement de l'histoire des institutions et du droit en tant que discipline autonome.*

Alexandru Herlea, chociaż przez wiele lat swojego życia łączył pracę naukowo-badawczą z praktyką prawniczą, a ponadto sporo czasu zajmowały mu funkcje organizatora nauki, w których zabłysnął szczególnym talentem, pozostawił cenny dorobek naukowy, obejmujący blisko 50 publikacji w języku rumuńskim i francuskim, na który składa się 8 pozycji książkowych oraz rozprawy, artykuły i inne opracowania w rozmaitych rumuńskich i zagranicznych czasopismach naukowych i edycjach zbiorowych. Wcześniejsze jego prace (publikowane od 1929 r.) dotyczyły głównie obowiązującego prawa cywilnego i agrarnego, jak *Drept civil*, vol. I, Braşov 1946 czy *Publicitatea imobiliară reală*, ibidem, wyd. 1 — 1947, wyd. 2 — 1948. Z czasem jednak coraz więcej uwagi poświęcał historii prawa, która później (od 1966 r.) stała się główną domeną jego zainteresowań badawczych. W 1976 r. wydał w Sibiu obszerną książkę pt. *Approbatae Constitutiones de 1653* (wspólnie z V. Şotropą i I. Flocą), a w 1977 r. ukazał się w Brukseli zbiór jego studiów pt. *Sur l'histoire de la condition juridique de l'enfant en Roumanie.* Szereg swoich prac z historii prawa rumuńskiego opublikował w księgach obejmujących materiały zjazdów międzynarodowych, w tym w krakowskich *Études d'histoire du droit pénal*, w których ukazał się jego elaborat pt. *Le processus de constitution du droit pénal comme branche autonome dans le droit roumain* (1976).

Pomimo przekroczenia 70 lat życia, zachował profesor A. Herlea niezwykłą żywotność, która znajdowała wyraz w niesłabnącej działalności organizacyjnej i twórczości naukowej. Przecięła ją jednak — po krótkiej chorobie — niespodziewana śmierć, która okryła żałobą naukę rumuńską, a zwłaszcza powołane przez niego do życia towarzystwo naukowe. Równocześnie zaś wzbudziła ona głęboki żal wśród historyków prawa innych krajów, z którymi nie tylko owocnie współpracował, ale też był ich szczerym i oddanym przyjacielem.

LESŁAW PAULI (Kraków)

CZASOPISMO PRAWNO-HISTORYCZNE
Tom XXXII — Zeszyt 2 — 1980

VI. KRONIKA

OGÓLNOPOLSKI ZJAZD HISTORYKÓW PRAWA W BACHOTKU (6 — 9 CZERWCA — 1979 R.)

W dniach 6-9 czerwca 1979 r. odbył się w ośrodku wypoczynkowym UMK w Bachotku koło Brodnicy ogólnopolski zjazd historyków prawa poświęcony historii i problematyce prawa miejskiego w Polsce, zorganizowany wspólnie przez Komisję Historyczno-Prawną ZG PTH oraz Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Otwierając zjazd prof. dr Z. Zdrójkowski przedstawił obecny stan badań nad problematyką prawa miejskiego, porównał aktualne osiągnięcia nauki polskiej w tej dziedzinie ze stanem istniejącym w okresie międzywojennym. Podkreślił, że zagadnienie recepcji prawa niemieckiego i jego przeobrażenia w Polsce mają szczególne znaczenie dla nauki polskiej. W 1983 r. obchodzić będziemy 750-lecie przywileju chełmińskiego, a w 1985 r. 750-lecie udzielenia pouczenia prawnego miasta Halle dla Środy Śląskiej. W związku ze zbliżającą się tą pierwszą rocznicą środowisko toruńskie prowadzi w tej dziedzinie zakrojone na szeroką skalę badania, których efektem ma być wydanie Księgi Pamiątkowej 750-lecia prawa chełmińskiego. Zawarte w niej zostaną zarówno prace konstrukcyjne, jak i przekłady na język polski tekstów prawnych, co mieć będzie istotne znaczenie dla dalszych badań. Wobec postępu nauk historycznych w odniesieniu do genezy, rozwoju i struktury miast polskich obecnie potrzebne jest jak najdokładniejsze przebadanie problematyki prawa miejskiego w Polsce, a zwłaszcza prawa chełmińskiego i średzkiego, jako lokalnych, polskich odmian prawa magdeburskiego, powstałych w dużym stopniu na skutek niechęci Polaków do samego Magdeburga.

Prof. Z. Zdrójkowski wezwał zebranych do uczczenia pamięci zmarłych w okresie ostatnich trzech lat profesorów: Wojciecha Hejnosza, Józefa Mazurkiewicza, Jakuba Sawickiego, Witolda Sawickiego, Michała Sczanieckiego, Stefana Weymana i Adama Wilińskiego. Zebrani uczcili pamięć zmarłych chwilą milczenia.

W pierwszym dniu (7 czerwca) obradom przewodniczyli prof. J. Matuszewski i prof. Z. Zdrójkowski.

Jako pierwszy wygłosił prelekcję w języku francuskim gość z Francji, dziekan wydziału prawa w Lyonie prof. Genin na temat własności pretorskiej w prawie rzymskim. W dyskusji głos zabrał prof. dr K. Kolańczyk.

Kolejny referat „Działalność wydawnicza w dziedzinie źródeł do historii państwa i prawa polskiego (sukcesy i niepowodzenie)" wygłosił prof. dr S. Grodziski (Kraków). Porównując obecną działalność edytorską z okresem od lat siedemdziesiątych XIX w. i międzywojennym, referent wysnuł następujące wnioski: na aktualny stan działalności edytorskiej wpłynęła zmiana stosunku do wydawnictw źródłowych, które nie liczą się w dorobku naukowym przy awansach, co wpływa na ukierunkowanie pracy przyszłego pokolenia; niechęć do podejmowania działalności edytorskiej wywołują także niskie honoraria. Prof. dr S. Grodziski zaproponował uruchomienie komisji redakcyjnej wydawnictw źródłowych, uaktualnienie planu edycji *Pomników Prawa Polskiego* oraz zastanowienie się nad uruchomieniem nowych wydawnictw.

W dyskusji udział wzięli: dr W. Uruszczak, doc. dr B. Lesiński, doc. dr S. Russocki, doc. dr M. Kallas, prof. dr M. Bogucka, prof. dr H. Samsonowicz i prof. dr Z. Zdrójkowski. Wszyscy uczestnicy dyskusji zgodnie podkreślali: brak kadry, która byłaby przygotowana do podjęcia działalności edytorskiej, konieczność nawiązania współpracy z historykami w celu przygotowania młodych pracowników naukowych do pracy wydawniczej, potrzebę zmiany schematów oceny dorobku naukowego oraz zmiany wynagrodzeń za prace wydawnicze. Doc. dr B. Lesiński podniósł konieczność zwrócenia większej uwagi na wydawanie źródeł do historii prawa polskiego, zwłaszcza ksiąg sądowych. Prof. Z. Zdrójkowski zaproponował, aby propagować ideę udostępniania ważniejszych źródeł średniowiecznych w języku polskim.

Kolejne referaty wygłosili: doc. dr J. Sondel (Kraków) „O początkach recepcji prawa rzymskiego w polskim prawie miejskim" i doc. dr E. Rozenkranz (Gdańsk) „Prawo lubeckie i jego rozprzstrzenienie".

W dyskusji nad referatem doc. dra J. Sondla głos zabrali: prof. dr K. Kolańczyk, prof. dr H. Samsonowicz, doc. dr S. Russocki, doc. dr B. Lesiński, doc. dr Z. Rymaszewski oraz prof. dr Z. Zdrójkowski. W toku dyskusji podkreślano duże znaczenie badań prowadzonych przez doc. dra J. Sondla oraz zwracano uwagę na trudności, z jakimi spotyka się badacz zagadnienia recepcji prawa rzymskiego w Polsce. Prof. dr K. Kolańczyk zaznaczył, że w świetle wywodów referenta proces infiltracji prawa rzymskiego należy przesunąć z wieku XVI na wiek XIII.

W odniesieniu do referatu doc. dra E. Rozenkranza prof. dr H. Samsonowicz stwierdził, iż referent słusznie podniósł stosunki społeczne i polityczne, które legły u podstaw prawa lubeckiego. Wyraził jednak zastrzeżenia co do poglądów referenta o słowiańskim pochodzeniu niektórych elementów prawa lubeckiego.

W drugim dniu obrad (8 czerwca), którym przewodniczył prof. dr K. Kolańczyk, referaty wygłosili: doc. dr Z. Rymaszewski (Łódź) „Orzecznictwo odwoławcze assesorii", prof. dr Z. Zdrójkowski (Toruń) „Prawo chełmińskie, jego geneza, rozwój, rozprzestrzenienie oraz jego rola w dziejach polskiej jurysdykcji i myśli prawniczej" oraz dr K. Kamińska (Toruń) „Źródła prawa magdeburskiego".

W dyskusji nad referatem doc. dra Z. Rymaszewskiego udział wzięli: prof. dr S. Orzechowski, doc. dr B. Lesiński, mgr M. Woźniakowa, dr K. Kamińska, dr Z. Szcząska i prof. dr Z. Zdrójkowski. Uczestnicy dyskusji zwracali uwagę na poszczególne aspekty działalności asesorii oraz podkreślali, iż problem powiązań między sądem asesorskim a relacyjnym do chwili obecnej jest otwarty i mało znany, w związku z czym badania podjęte przez doc. dra Z. Rymaszewskiego mogą doprowadzić do uzyskania bardzo ciekawych wyników.

W dyskusji nad referatem prof. dra Z. Zdrójkowskiego doc. dr Z. Rymaszewski podniósł doniosłość badań nad prawem chełmińskim wobec dużego jego rozprzestrzenienia. Dr K. Kamińska tytułem uzupełnienia podzieliła się z zebranymi uwagami dotyczącymi działalności sądu wyższego w Toruniu i jego roli w rozwoju prawa chełmińskiego.

W dyskusji nad referatem dr K. Kamińskiej głos zabrali: doc. dr B. Lesiński, który zwrócił uwagę, że do źródeł prawa magdeburskiego należy również zaliczyć źródła praktyki; doc. dr Z. Rymaszewski stwierdził, że w Polsce używane były 24 rękopisy Zwierciadła Saskiego, co stanowi liczbę dosyć znaczną; prof. dr Z. Zdrójkowski, który wyjaśnił, że referat dr K. Kamińskiej odzwierciedla zainteresowania i podjęte prace badawcze toruńskiego ośrodka naukowego w tym zakresie.

Po południu odbyło się forum młodych. W toku dyskusji młodsi pracownicy podzielili się uwagami dotyczącymi pracy dydaktycznej w zakresie przedmiotów historycznoprawnych oraz ustalili zasady dotyczące wymiany publikacji oraz informacji o aktualnie prowadzonych badaniach naukowych młodszych pracowników

w każdym z uniwersytetów. Postulowano także zwiększenie udziału młodej kadry w realizacji programu przyszłych konferencji historyków prawa.

W dniu 9 czerwca obradom przewodniczył prof. dr K. Orzechowski. Referat „Miasta na prawie magdeburskim i chełmińskim w Wielkim Księstwie Litewskim w XIV - XVI w." wygłosił prof. dr J. Bardach (Warszawa). W dyskusji głos zabrali: prof. dr Z. Zdrójkowski, dr E. Borkowska-Bagieńska i doc. dr M. Nestorowicz. Uczestnicy dyskusji sygnalizowali, że między miastami Wielkiego Księstwa Litewskiego a miastami lokowanymi na prawie chełmińskim i magdeburskim w Koronie istnieją liczne podobieństwa.

W drugiej części obrad prof. dr H. Olszewski zaprezentował zebranym 58 tom „Czasopisma Prawno-Historycznego" oraz poinformował o aktualnych problemach związanych z wydawaniem czasopisma. Komitet redakcyjny czyni starania zmierzające do realizacji podstawowych zadań czasopisma, jakimi są: prezentacja dorobku środowisk historycznoprawnych i ich integrowanie, podniesienie poziomu nauk historycznoprawnych, pogłębianie więzi z nauką światową, współpraca z naukami historycznymi i kształtowanie młodej kadry.

W dyskusji, w której głos zabrał doc. dr S. Russocki i doc. dr B. Lesiński, zasygnalizowano o podjętej na łamach CPH praktyce drukowania szczególnie wyróżniających się prac magisterskich.

Kolejno prof. dr W. Wołodkiewicz podał zebranym informacje dotyczące prac z historii kultury prawniczej w Polsce. Tematy objęte badaniami zainteresować mogą zarówno teoretyków, jak i historyków prawa.

W ostatniej części obrad prof. dr K. Orzechowski wprowadził zebranych do dyskusji nad realizacją dydaktyki w ramach nowego programu studiów i zwrócił się z prośbą, aby przedstawiciele poszczególnych ośrodków zaprezentowali stanowisko w kwestii nowego programu.

W dyskusji głos zabrali: doc. dr M. Nestorowicz (Toruń), prof. dr J. Bardach (Warszawa), prof. dr K. Kolańczyk (Poznań), doc. dr Z. Rymaszewski (Łódź), doc. dr A. Lityński (Katowice); prof. dr K. Orzechowski przedstawił stanowisko prof. dra S. Grodziskiego (Kraków) oraz własne, jako przedstawiciela Uniwersytetu Wrocławskiego. Stwierdzono, że w toku realizacji programu studiów odchodzi, się często od jego postanowień. Doszło do zwichnięcia proporcji między przedmiotami podstawowymi a szczegółowymi, w wyniku czego nowy program w większym stopniu obciąża studentów. Krytycznie ustosunkowano się do konwersatoriów oraz do programów merytorycznych niektórych przedmiotów. Postulować należy: przedłużenie czasu studiów, przywrócenie prawa rzymskiego jako odrębnego przedmiotu oraz nadanie charakteru przedmiotu obowiązkowego doktrynom polityczno-prawnym. Wyrażono pogląd, iż należy dążyć do tego, aby wydziały poszczególnych uniwersytetów określiły oficjalnie swoje stanowiska wobec aktualnego programu studiów.

Na zakończenie obrad prof. dr K. Orzechowski poinformował, że tematyką przyszłego zjazdu historyków prawa będzie problematyka wzajemnych relacji własności i państwa.

KRYSTYNA KAMIŃSKA (Toruń)

KONFERENCJA NA TEMAT „TRADYCJA I INNOWACJA W DZIEJACH MYŚLI SPOŁECZNEJ I POLITYCZNEJ" — POLANICA ZDRÓJ 1979

W dniach 2 - 3 czerwca 1979 r. odbyła się w Polanicy Zdroju piąta już konferencja zorganizowana przez Komisję Historii Myśli Społecznej i Politycznej CPH. Program konferencji był bardzo bogaty, 40 jej uczestników wysłuchało i dysku-

towało nad 10 referatami, a wybór tematyki obrad jest kolejnym przykładem cennej działalności Komisji jako płaszczyzny integracji historyków idei. Zagadnienie tradycji i innowacji, próba usystematyzowania tych pojęć — to problemy z pewnością interesujące wszystkich badaczy myśli społeczno-politycznej.

Obrady otworzył sekretarz Komisji, doc. dr hab. J. Gołckowski (Wrocław), a przewodniczyli im kolejno: prof. dr S. Grzybowski (Kraków), doc. dr hab. R. Panasiuk (Łódź), R. R. Ludwikowski (Kraków) i J. Kodrębski (Łódź).

Pierwszym referentem był prof. dr hab. J. Szacki (Warszawa), który mówił o tradycji i innowacji w historii myśli społecznej i politycznej. Autor jedynej w naszej literaturze rozprawy poświęconej tradycji i utopii[1] skoncentrował się na problemach, jakie badacz napotyka sytuując danego myśliciela w obszarze tradycji historycznej. Zasadnicza trudność polega tak na rekonstruowaniu poglądów samych myślicieli na tradycję i innowację, jak i na dokonaniu oceny ich własnych poglądów, stopnia ich tradycyjności bądź nowatorstwa. Autor zaproponował rozróżnienie pojęć tradycyjności treściowej, polegającej na świadomej afirmacji tego, co było i właśnie dlatego, że jest dawne, oraz tradycyjności formalnej, polegającej na afirmacji idei wprawdzie dawnej, aprobowanej jednak tylko ze względu na jej treść, a bez względu na jej dawność. Często bowiem sprzeciw wobec przeszłości dyktuje wybór innego wzorca — stąd powiedzenie, że najwięcej epigonów jest wśród nowatorów. Następnie J. Szacki ukazał historycznie zmienną postawę wobec tradycji i innowacji: o ile od połowy XVIII do połowy XIX w. przeważało przekonanie, że tradycja traci na znaczeniu, a proces modernizacji polega na jej rugowaniu, przy jednoczesnym szukaniu wzorców w przeszłości bardzo odległej, o tyle u schyłku XIX w. nastąpił kres takiej postawy wobec tradycji. Dawne przeciwstawianie tradycji i utopii, przez którą rozumiano przyszły ład społeczny okazało się dylematem nierozstrzygalnym i ustąpiło miejsca przekonaniu, że postęp jest możliwy dzięki tradycji, tradycja jest postępem. Dalej referent zajął się problemem klasyfikowania przez badaczy postaw i dokonań myślicieli. Można zauważyć dwie skrajne postawy badawcze: jedni uważają, że w ogóle trudno o nowatorstwo, inni, że każdy myśliciel tworzy świat dla siebie. Tymczasem właściwa postawa badawcza uwarunkowana jest — zdaniem referenta — dwoma momentami: po pierwsze, nie można wierzyć na słowo temu, co dany myśliciel twierdzi o swoim stosunku do tradycji; po drugie, przy ocenie stopnia jego nowatorstwa czy tradycyjności należy przyjąć właściwy układ odniesienia (np. całokształt myśli społeczno-politycznej, myśl polityczną danego kręgu kulturowego itd.). Oceny nowatorstwa czy tradycyjności nigdy nie mogą być ocenami bezwzględnymi.

Referat pt. „Tradycja i innowacja w dziejach myśli socjalistycznej" wygłosił następnie prof. dr hab. M. Waldenberg (Kraków). Sformułowana w referacie teza ogólna, iż podatność jakiegoś nurtu myśli społecznej na innowację zależy w znacznej mierze od tego, czy myśl ta pełni funkcję ideologiczną, czy też takiej funkcji nie spełnia, wsparta została wieloma przykładami z zakresu myśli socjalistycznej. Regułą w niej było, że uznawano niezbędność innowacji, ale jej zakres wywoływał spory, ścierały się tu postawy dogmatyzmu i rewizjonizmu. M. Waldenberg pokazał następnie mechanizmy wprowadzania innowacji w myśli socjalistycznej: techniki innowacyjne były bardzo różnorodne, mogły np. polegać na zmianie zakresu zagadnień i zjawisk, które dany nurt obejmuje, zmianie treści używanych terminów, eksponowaniu wątków zapomnianych itp. Referent podkreślił jednak, że analiza innowacji i tradycji w myśli socjalistycznej jest bardzo trudna, ponieważ wymaga od historyka odpowiedzi na pytanie co uważa on za istotę danej myśli społecznej i politycznej (sc. socjalizmu), inaczej trudno odróżnić np. nowy nurt od wprowadzania innowacji w nurcie starym.

---

[1] J. Szacki, *Tradycja. Przegląd problematyki*, Warszawa 1971, PWN.

Referaty te wywołały ożywioną dyskusję. Wskazano m.in. na wpływ, jaki sama już struktura doktryny może wywierać — przez swą sztywność lub elastyczność — na innowację (J. Gołckowski), oraz na fakt, że sama zmiana struktury już może stanowić innowację (B. Szacka). O podatności na innowację może też decydować spójność i postawa grupy, która posługuje się daną ideologią społeczno-polityczną, np. w przypadku socjalizmu odbiorcy tej ideologii niechętni są innowacjom (M. Waldenberg). Pewne wątpliwości wzbudziło u dyskutantów używanie szeroko pojętych terminów tradycja i innowacja przy pojmowaniu socjalizmu jako ciągłości myśli od czasów Marksa (J. Baszkiewicz, B. Szacka, R. Panasiuk). Wskazano też na trudności dokonania oceny tradycyjności bądź nowatorstwa w przypadku, gdy dana myśl społeczno-polityczna jest zinstytucjonalizowana, niekoniecznie zresztą przez państwo (R. Panasiuk, J. Szacki). Zwracano uwagę na rozdźwięk między potocznym pojmowaniem pojęć tradycji, innowacji i utopii, a naukowym stosowaniem tych terminów (R. Ludwikowski), a także na konieczność uściślenia pojęcia postępu (J. Kodrębski). Wreszcie J. Baszkiewicz postawił kapitalny problem roli badacza, uczonego, który często przez nową interpretację danej myśli postawienie nowych pytań, niejako sam wprowadza doń innowację. Zdaniem dyskutanta takim typem badacza był prof. Konstanty Grzybowski.

Kolejny referat, wygłoszony przez prof. dr. J. Baszkiewicza (Warszawa) poświęcony był rewolucjom konserwatywnym. J. Baszkiewicz zajął się klimatem ideowym wczesnych rewolucji burżuazyjnych XVI i XVII w. (rewolucja niemiecka 1525, niderlandzka i angielska). Cechą charakterystyczną tych wystąpień — zdaniem referenta — było to, że przebiegały one pod hasłami obrony przed szkodliwymi innowacjami króla i starych elit, a zmiany miały oznaczać powrót do dawnego, dobrego porządku i prawa. Ze względu na ich wystrój ideologiczny rewolucje te miały charakter konserwatywny, ich intelektualiści nie gardzili nawet teologiczną szatą dla nowych idei. Podobnie jak burżuazja, tak i radykalna lewica odwoływała się do przeszłości — jednak Münzer i Winstanley nawoływali do powrotu do przeszłości bardzo odległej, do pradawnych czasów wiecznego święta na ziemi. Zdaniem referenta, przyczyn posługiwania się przez burżuazję taką konserwatywną ideologią należy szukać w niedojrzałości nowego układu stosunków społecznych, burżuazji nie stać jeszcze na zasadnicze zmiany idei, ponieważ układ społeczno-polityczny, którego w gruncie rzeczy ona jest beneficjariuszem, nie jest dostatecznie silny. Stąd też wczesne rewolucje burżuazyjne często wprowadzają rzeczy nowe, odwołując się do idei starych i dawnych.

Z kolei doc. dr hab. J. Gołckowski wygłosił referat pt. „Spory ideologiczne naszych czasów jako konfrontacje odmiennych koncepcji tradycji i utopii". Zakładając rozróżnienie tradycji jako zachowania ciągłości i utopii jako projektu futurologicznego Autor postawił tezę, że od XIX w. spory polityczne nie są już sporami między rzecznikami dawnego ładu z jednej a zwolennikami nowego porządku z drugiej strony. Z uwagi na demokratyzację i powstanie społeczeństwa masowego, przeciwnicy w sporach politycznych muszą obecnie prezentować taką ideologię, która byłaby zarazem i nawiązaniem do tradycji, i połączeniem jej z własną wersją utopii. W przeciwieństwie do dawnych sporów politycznych, w których tradycję x przeciwstawiano utopii y, dzisiejsze spory — konkludował J. Gołckowski — dałyby się ująć w schemat: tradycja i utopia x versus tradycja i utopia y.

Jednak referat doc. dr hab. B. Szackiej (IFiS PAN-Warszawa), zatytułowany „Zróżnicowanie koncepcji czasu a problem tradycji i innowacji" zawierał istotne ostrzeżenie przed zbyt prostym używaniem w charakterze antonimów pojęć tradycja i innowacja czy utopia. Tradycja jest przeciwstawna innowacji tylko przy założeniu linearnej koncepcji czasu, w której przeszłość, teraźniejszość i przyszłość stanowią jednokierunkowy, nieodwracalny ciąg. Linearna koncepcja czasu

ma jednak charakter historyczny (datuje się od czasów Darwina), ponadto nawet w świadomości współczesnych (wynika to z ankiety przeprowadzonej w 1965 r.) funkcjonuje jeszcze inna koncepcja czasu, w której d z i s i a j przeciwstawiane jest pojęciu n i e - d z i s i a j, to ostatnie zaś może oznaczać zarówno odległą przeszłość, jak i odległą przyszłość. Tego typu myślenie może pojawiać się także w dziełach badanych myślicieli, a wobec tego zbyt proste pojmowanie tradycji jako przeciwieństwa innowacji nie ułatwia oceny i krytyki badanej doktryny.

Pozostałe referaty miały charakter bardziej szczegółowych analiz konkretnych systemów myśli politycznej ze względu na ich stosunek do tradycji i zawarte w nich projekty utopii. I tak prof. dr hab. T. M a l a r c z y k (Lublin) mówił o tradycji i innowacji w myśli politycznej włoskiego renesansu wskazując, że w tej myśli postęp wiązano właśnie z nawrotem do przeszłości i tradycji bardzo odległej starożytności; doc. dr hab. B. Ł a g o w s k i (Kraków), opierając się na analizie myśli politycznej J. K. Szaniawskiego, Gołuchowskiego i M. Mochnackiego wygłosił referat pt. „Tradycja i rewolucja w warunkach niewoli narodowej", wreszcie dr S. F i l i p o w i c z (Warszawa) przedstawił referat na temat „Naród i historia u polskich socjalistów utopijnych". Postawił w nim tezę, że myślenie socjalistów utopijnych nie było wcale myśleniem ahistorycznym czy antyhistorycznym, w warunkach niewoli narodowej także utopia znajdowała swe potwierdzenie w przeszłości narodu, w historii szukano argumentów na rzecz rewolucyjnych przemian społecznych.

Niezmiernie interesujące były też wywody prof. dr hab. F. R y s z k i (Wrocław), który podjął temat „Tradycja czy nowatorstwo ? Paradoks reżimów faszystowskich", wykazując bezpodstawność tezy o rewolucyjnym charakterze faszyzmu. Zdaniem referenta analiza zmian, jakie reżimy faszystowskie wprowadziły w dziedzinie ekonomiki, polityki, administracji i in., nie upoważnia do mówienia o rewolucji. W doktrynie zaś faszyzmu widać wyraźnie konglomerat elementów tradycyjnych, jak np. racja stanu i nowych, jak np. wrogość absolutna. Jednakże o tym, że faszyzm nie był rewolucyjny nawet w warstwie doktrynalnej przesądza istotna dla faszyzmu i stanowiąca istotny jego element przerażająca wizja wspólnoty agrarnej, która stanowi warstwę utopii w faszyzmie.

Doc. dr hab. K. G a w l i k o w s k i (Warszawa) w referacie „Maoizm: elementy tradycyjne i innowacyjne" zajął się sprecyzowaniem pojęcia maoizmu i jego stosunku do tradycji. Ciekawą cechą tej ideologii jest zmienność jej elementów konceptualistycznych i jednoczesna trwałość jej elementów emocjonalnych. I tu współistnieją wątki tradycyjne, np. ideał Wielkiej Harmonii i wątki nowe, np. koncepcja walki klas. Maoizm jest kontynuacją wielu tradycji rodzimych i obcych.

Dyskusja nad referatami objęła wiele zagadnień, ograniczymy się do wskazania na jej najważniejsze wątki. Wiele miejsca poświęcono rozważaniom nad pojęciem rewolucji, zwłaszcza terminu „rewolucja konserwatywna": J. Goćkowski zwracał uwagę, że rewolucjoniści odwołują się do dawnych wzorów, zawsze jednak posiadają projekt utopii, J. Szacki sugerował, że „rewolucja konserwatywna" jako fenomen ideologiczny jest raczej zjawiskiem właściwym pewnej fazie rewolucji, M. Waldenberg zaprotestował przeciw grom intelektualnym ze słowem rewolucja, np. trudno uznać, by rewolucja kulturalna w Chinach istotnie nią była. Przypomniano też o obciążeniu emocjonalnym tego terminu: nadaje się tę nazwę ruchom, które ocenia się pozytywnie, inne nazywając np. przewrotami (F. Ryszka). Ten wątek dyskusji zamknął J. Baszkiewicz, który przypomniał, że u Marksa i Engelsa występują dwa znaczenia słowa rewolucja, i że jednak nie oznacza to możliwości nadania tej nazwy np. zjawisku Frondy. Drugi problem wyniknął w związku z linearną koncepcją czasu. Większość dyskutantów wyrażała przekonanie, że czas zawsze będzie rozumiany linearnie, co najwyżej można go mniej lub bardziej intensywnie przeżywać, np. być mniej lub bardziej konserwatystą (F. Ry-

szka). Jednakże K. Gawlikowski i B. Szacka wskazywali, że w niektórych kulturach (np. chińskiej) widać elementy linearnego i nielinearnego pojmowania czasu.

Najwięcej uwagi poświęcono pojęciu tradycji. Poruszono np. problem tradycji fałszowanej, sztucznej (J. Kodrębski) i tradycji obiektywnej, którą można by nazwać dziedzictwem (F. Ryszka). Odmienne stanowisko zajął J. Szacki, który stwierdził, że tradycja niezmiernie rzadko jest fałszywa czy fałszowana, zawsze natomiast jest fabrykowana: istota tradycji polega bowiem na wyborze tej, a nie innej przeszłości.

Ożywione obrady zamknął sekretarz Komisji, doc. dr hab. J. Gołkowski. Materiały z konferencji będą wydrukowane w periodyku „Litteraria", organie Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego.

Konferencja spełniła ważkie zadanie: uświadomiła jej uczestnikom potrzebę teoretycznej refleksji nad problemem tradycji i innowacji. Terminy te nie są jednoznacznie rozumiane przez badaczy, wyraźnie też wystąpiło w dyskusjach ich uwikłanie w związki z terminami takimi jak postęp, rewolucja i inne. Dyskutanci wielokrotnie podkreślali potrzebę większej subtelności rozważań (J. Baszkiewicz) i uściśleń terminologicznych (M. Waldenberg). Wydaje się, że pogląd J. Szackiego, iż „spotykane w humanistyce wypowiedzi teoretyczne na temat tradycji świadczą o rosnącym poczuciu doniosłości problematyki, ale także o niewysokim stopniu jej naukowej artykulacji"[2] pozostaje nadal aktualny. Okazało się, że łatwiej badać konkretną doktrynę czy ideologię i wyszukiwać nawet najbardziej odległe jej powinowactwa, niż formułować twierdzenia teoretyczne, syntetyczne na temat tradycji i innowacji.

MARIA ZMIERCZAK (Poznań)

I SYMPOZJUM NA TEMAT „KONSTYTUCJONALIZM POLSKI XVIII - XX W." W BACHOTKU K/BRODNICY (10 V 1979 R.)

Podstawą dyskusji podczas obrad I Sympozjum poświęconego konstytucjonalizmowi polskiemu był zarówno tekst referatu pt. „Konstytucjonalizm polski — stan i postulaty badawcze", jak i wystąpienie ześrodkowujące uwagę przede wszystkim na treści oraz wewnętrznym układzie monografii polskich konstytucji. Praca ta pt. „Konstytucje Polski" została przyjęta do planu wydawniczego PWN. Monografia o planowanej objętości około 55 arkuszy wydawniczych obejmie ocenę zawartości projektów i postulatów konstytucyjnych, analizę postanowień ustaw zasadniczych na tle porównawczym. Analiza ta będzie zarazem punktem wyjścia dla przedstawienia i oceny praktyki konstytucyjnej. Ujęcie to, ujawniające zakres rozbieżności między ustrojem konstytucyjnym a rzeczywistym, pozwoli określić faktyczną rolę poszczególnych ustaw zasadniczych w Polsce. Na treść omawianej monografii składają się omówienia dotyczące artykułów henrykowskich i praw kardynalnych, traktowanych jako wprowadzenie dla problematyki Ustawy Rządowej z 1791; konstytucji grodzieńskich oraz stosunku insurekcji kościuszkowskiej do kształtującego się ustroju konstytucyjnego I Rzeczypospolitej (5 ark. wyd.). Kolejny dział obejmuje rozważania na temat: konstytucji Księstwa Warszawskiego (3 ark. wyd.), konstytucji Królestwa Polskiego (3 ark. wyd.), konstytucji Wolnego Miasta Krakowa (1,5 ark. wyd.), Statutu Organicznego z 1832 (1 ark. wyd.), projektów i postulatów konstytucyjnych Wielkiej Emigracji (3 ark. wyd.) i galicyjskiego sta-

[2] Ibidem, s. 8 - 9, por. też s. 53 i n.

tutu krajowego z 1861 (3,5 ark. wyd.). W dziale dotyczącym okresu II Rzeczypospolitej znajdzie się charakterystyka: Małej Konstytucji z 1919 (1,5 ark. wyd.), konstytucji z 1921 (6 ark. wyd.) i konstytucji z 1935 (5 ark. wyd.) łącznie z zagadnieniami ustrojowymi podczas okupacji (1,5 ark. wyd.). Ostatni dział monografii obejmuje: zagadnienia konstytucyjne w latach 1944 - 47 (1,5 ark. wyd.), Małą Konstytucję z 1947 (2,5 ark. wyd.) oraz konstytucję PRL z 1952 wraz ze zmianami z 1976 (7,5 ark. wyd.). W końcowej części monografii znajdować się będzie chrakterystyka cech wyróżniających poszczególne ustawy konstytucyjne obowiązujące w Polsce w przeszłości i współcześnie (3 ark. wyd.).

Zakres probelmatyki i jej proponowany układ dały powód do ożywionej dyskusji, w toku której starano się sprecyzować i uzgodnić najróżnorodniejsze kwestie. Zastanawiano się m.in. nad zawartością i charakterem wstępów do poszczególnych rozdziałów oraz nad koncepcjami zestawień bibliograficznych. Postulowano dążenie do pewnego ujednolicenia ujęcia tematu przez poszczególnych autorów. Wskazywano na celowość łączenia — tam gdzie to możliwe — kryterium chronologicznego z rzeczowym. Jednocześnie podkreślano fakt wyraźnego określenia odrębności każdego z omawianych aktów konstytucyjnych.

Po złożeniu przez autorów tekstów poszczególnych rozdziałów, co powinno nastąpić w końcu 1980, zapoczątkowane zostaną przygotowania do opracowania popularnonaukowej wersji omawianej monografii. Uznano także celowość opublikowania wersji obcojęzycznej *Konstytucji* Polski w języku francuskim bądź angielskim.

W toku są prace nad przygotowaniem do druku wydawnictwa źródłowego pt. „Akty konstytucyjne w Polsce". Publikacja ta obejmuje teksty: artykułów henrykowskich, praw kardynalnych, konstytucji 1791, konstytucji grodzieńskich z 1793, konstytucji z 1807, konstytucji z 1815, konstytucji Wolnego Miasta Krakowa, Statutu Organicznego z 1832, galicyjskiego statutu krajowego z 1861, Małej Konstytucji z 1919, konstytucji z 1921, konstytucji z 1935, Małej Konstytucji z 1947, konstytucji PRL z 1952 (1976). Teksty aktów konstytucyjnych zostaną poprzedzone zwięzłymi wstępami źródłoznawczymi. We wstępie wskazywać się będzie na wpływ sytuacji politycznej na przebieg prac przygotowawczych nad tekstami konstytucji. Istotnym elementem będzie omówienie założeń i oceny projektów konstytucyjnych oraz stopnia ich uwzględnienia w treści konstytucji. Ustalając zasady wydawnicze będzie się zwracać uwagę na dotychczasowe edycje tekstów ustaw zasadniczych oraz ich przydatności dla celów badawczych i dydaktycznych. Uzupełnieniem zawartości wstępu będą zestawienia bibliograficzne obejmujące pozycje bezpośrednio odnoszące się do poszczególnych ustaw zasadniczych.

Innym podstwowym przedsięwzięciem Zespołu Konstytucjonalizmu Polskiego będzie kilkutomowe wydawnictwo obejmujące teksty projektów polskich konstytucji, które także zostaną poprzedzone wstępami źródłoznawczymi. Uznano również celowość przygotowania retrospektywnej bibliografii polskiego konstytucjonalizmu. Zapoczątkowano także gromadzenie danych do kartoteki projektów polskich konstytucji.

Oto przegląd najbliższych oraz przewidzianych w przyszłości prac badawczych i wydawniczych, podjętych przez Zespół Konstytucjonalizmu Polskiego XVIII - - XX w. Zakres oraz sposób realizacji pierwszych podjętych przedsięwzięć stał się ostatnio podstawą wniosku władz UMK o utworzenie problemu resortowego pod nazwą „Konstytucjonalizm polski XVIII - XX w." oraz o powierzenie Instytutowi Historyczno-Prawnemu funkcji koordynatora tego tematu. Obrady I Sympozjum z 10 maja 1979 r. można uznać za moment zapoczątkowujący działalność badawczą środowiska naukowego w związku z przypadającą w 1991 200 rocznicą uchwalenia Konstytucji 3 maja.

MARIAN KALLAS (Toruń)

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA W PRADZE W ROCZNICĘ KOLDINOWEJ KODYFIKACJI

W dniach 25 - 27 września 1979 r. odbyła się w Pradze międzynarodowa konferencja historyków prawa, poświęcona historii prawa miejskiego w Europie od XVI do XVIII stulecia. Została ona zorganizowana z okazji 400 rocznicy wydania w Czechach kodeksu prawa miejskiego, opracowanego przez Pawła Chrystiana z Koldina (1579). W konferencji tej wzięło udział około 60 pracowników naukowych szkół wyższych, akademii i archiwów, reprezentujących naukę historycznoprawną 9 państw europejskich, a to Austrii, Bułgarii, Czechosłowacji, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Polski, Republiki Federalnej Niemiec, Rumunii, Węgier i Związku Radzieckiego.

Na posiedzeniu inauguracyjnym w dniu 25 września w wielkiej sali historycznego ratusza praskiego otwarcia zjazdu dokonał dziekan Wydziału Prawa Uniwersytetu Karola doc. dr Vladimír Delong, po czym referat wprowadzający przedstawił kierownik Katedry Historii Państwa i Prawa UK doc. dr Miloslav Doležal. Dalsze obrady odbywały się w salach głównego gmachu Carolinum w trzech równolegle pracujących sekcjach, z których: pierwsza zajmowała się problematyką ustrojową miast, druga zagadnieniami rozwoju prawa miejskiego, trzecia zaś specjalnie postacią i legislacyjnym dziełem znakomitego jurysty z Koldina. W toku sesji przedstawiono blisko 30 referatów dotyczących problematyki ustroju i prawa miast różnych krajów, przy czym po wszystkich referatach odbywały się dyskusje, niekiedy bardzo ożywione. Obrady toczyły się w językach francuskim, niemieckim i rosyjskim, a także czeskim i słowackim. Na posiedzeniu końcowym w dniu 27 września podsumowania obrad dokonał doc. M. Doležal, po czym przedstawiciele gości zagranicznych wyrazili podziękowanie praskim gospodarzom za ich gościnność i doskonałą organizację tej udanej imprezy naukowej.

W trakcie zjazdu jego uczestnicy przyjęci zostali przez rektora Uniwersytetu Karola oraz primatorów (burmistrzów) Pragi i Kutnej Hory (do której zorganizowano wycieczkę na zakończenie konferencji), a także wzięli udział w koncercie muzyki barokowej w wykonaniu zespołu Collegium Musicum Pragense.

Wśród zagranicznych uczestników konferencji najliczniejszą była reprezentacja Polski, w skład której wchodzili przedstawiciele krakowskiego, poznańskiego i katowickiego ośrodka uniwersyteckiego. W szczególności do nadwełtawskiej stolicy przybyli: dr Józef Ciągwa (UŚ), prof. dr Irena Kwiatkowska (UJ), doc. dr. Adam Lityński (UŚ), prof. dr Witold Maisel (UAM) i prof. dr Lesław Pauli (UJ). Na posiedzeniu sekcji II w dniu 25 września prof. Pauli wystąpił z referatem pt. „Le droit des villes dans l'ancienne Pologne et son rapport au droit romain", a w dniu 26 września prof. Kwiatkowska przedstawiła referat pt. „Bemerkungen über das Kulmer Strafrecht vom XVI. Jahrhundert". Cała delegacja polska wykazywała wielką aktywność, której przejawami były wielokrotne wystąpienia w dyskusjach, udział prof. Pauli'ego w prezydium zjazdu oraz przemówienie prof. Maisla w czasie recepcji u burmistrza Kutnej Hory. Warto dodać, że także niektóre referaty autorów z innych krajów wiązały się tematycznie z historią dawnej Rzeczypospolitej, jak referat doc. dr Haliny Litwinowej z Moskwy o samorządzie miejskim w Wielkim Księstwie Litewskim, czy prof. dra Valeriu Şotropy z Kłużu o promulgowanym w Krakowie przez króla Stefana Batorego kodeksie prawa miejskiego dla Siedmiogrodu z 1583 r.

Trwałym śladem dorobku konferencji będzie publikacja jej materiałów, w postaci osobnego wydawnictwa pod redakcją doc. dra Karela Malý'ego.

LESŁAW PAULI (Kraków)

DOROCZNY ZJAZD SEKCJI PRAWNEJ SZWAJCARSKIEGO STOWARZYSZENIA ETNOGRAFICZNEGO

W dniach 5 i 6 maja 1979 r. odbyła sekcja prawna Szwajcarskiego Stowarzyszenia Etnograficznego (*Schweizerische Gesellschaft für Volkskunde — Société suisse des traditions populaires*) swój siedemnasty zjazd doroczny, tym razem w Esslingen n. Nekarem, koło Stuttgartu. Oprócz uczestników szwajcarskich, w zjeździe liczny udział wzięli etnografowie zachodnioniemieccy i austriaccy. Ponadto po jednym uczestniku z Luksemburga i z Polski. Pierwszy dzień zjazdu przeznacony był na obrady, w trakcie których wygłoszone zostały trzy referaty. Pierwszy z dziedziny problematyki źródłoznawczej pt. „Acta Murensia jako źródło etnograficzno-prawne" przygotował dr H. C. Faussner z Monachium. Autorem drugiego był pracownik naukowy Uniwersytetu w Tybindze, R. J. Weber. Traktował on o dawnych znakach własnościowych na drzewie spławianym na trasie Schwäbisch Hall — Limburgia oraz o procesach sądowych na tym tle powstających. Referat trzeci miał charakter metodologiczny i dotyczył sprawy rozgraniczenia etnografii prawnej i archeologii prawnej. Wygłosił go prof. dr Witold Maisel z Poznania. Referat dał przegląd dotychczasowego stanu rzeczy istniejącego w nauce niemieckiej, austriackiej i szwajcarskiej. Stan ten oceniony został krytycznie, ze względu na nie uwzględnianie przez badaczy niektórych rygorów stawianych przez metodologię nauk, czego rezultatem jest sytuacja, w której etnografowie zajmują się także obiektami należącymi do dziedziny badań archeologii prawnej, chociaż nie dysponują odpowiednim przygotowaniem teoretycznym. Przyczyną tego stanu rzeczy jest brak określenia sfery zainteresowań etnografii prawnej oraz niehonorowanie granic archeologii prawnej. Referat nie ograniczył się do ujawnienia tych nieprawidłowości, lecz wskazał także drogę wyjścia z impasu. Propozycje wywołały ożywioną dyskusję, w której nawet dyskutanci nie w pełni zgadzający się z tezami referatu, uznawali jego walor jako punkt wyjścia do dalszych przemyśleń. Referat zostanie opublikowany w drugim tomie, wychodzącego od roku 1978 w Zürichu wydawnictwa *Forschungen zur Rechtsgeschichte und Rechtlichen Volkskunde* (pod red. prof. dra Louis Carlen'a z Uniwersytetu we Fryburgu szwajcarskim). W drugim dniu zjazdu odbyła się wycieczka w okolice Stuttgartu, w czasie której uczestnicy zjazdu mieli możność zwiedzenia romańskich i gotyckich zabytków w miejscowościach: Denkendorf, Plieningen, Stuttgart-Mühlhausen i Esslingen.

W. M.

SYMPOZJUM W KRAKOWIE POŚWIĘCONE HISTORII PRAWA PRYWATNEGO W EUROPIE

W dniach 9 - 12 października 1979 r. odbyło się w Krakowie bilateralne sympozjum poświęcone historii prawa prywatnego w Europie w wiekach średnich i w czasach nowożytnych, zorganizowane przez Instytut Historyczno-Prawny Uniwersytetu Jagiellońskiego przy współudziale *Max-Planck-Institut für Europäische Rechtsgeschichte* we Frankfurcie nad Menem, skąd przybyło 10 pracowników nauki (niemieckiej, austriackiej i włoskiej przynależności państwowej). Natomiast zapowiedziany udział w imprezie dyrektora M.P.I. prof. dra iur. dra h.c. mult. Helmuta Coinga nie doszedł do skutku w związku z uroczystością wręczenia mu

w Rzymie przez prezydenta Włoch Pertiniego przyznanego mu wysokiego odznaczenia: *Premio Galileo Galilei*.

Wspomniane sympozjum było trzecią z kolei, zorganizowaną w ostatnich latach w Krakowie międzynarodową imprezą naukową w dziedzinie historii prawa, po międzynarodowej konferencji poświęconej historii prawa karnego w Europie środkowej w październiku 1973 r. i sympozjum poświęconym historii prawa sasko-magdeburskiego (z udziałem *Freie Universität Berlin*) w czerwcu 1977 r.

W trakcie 5 posiedzeń roboczych, pod kolejnym przewodnictwem dyr. prof. dra W. Litewskiego, dyr. prof. dra W. Wilhelma, prof. dra L. Pauli'ego, dra H. Mohnhaupta i dziekana prof. dra S. Grodziskiego, przedstawiono ogółem 13 obszernych referatów na różne tematy ogólne i szczegółowe z prawa prywatnego w państwach europejskich od średniowiecza aż po wiek XX, w języku niemieckim, francuskim i angielskim. W szczególności referenci z obu ośrodków omówili następujące problemy: prof. dr Dieter Grimm (obecnie w Bielefeld), „Die Privatrechtsreform des 19. Jhds. und der Einfluss der Grundrechte"; dr Ernst Holthöfer, „Schwerpunkte und Tendenzen der Zivilgesetzgebung nach dem Code civil"; prof. dr Lesław Pauli, „Auf dem Wege zur Synthese des altpolnischen Privatrechts"; dr Heinz Mohnhaupt, „Privatrecht in Privilegien"; prof. dr Krystyna Bukowska-Gorgoni, „Ausgewählte Probleme des Personenrechts im Licht der Literatur des ius commune"; prof. dr Irena Kwiatkowska, „Donatio mortis causa im mittelalterlichen Statutenrecht Italiens"; doc. dr Ludwik Łysiak, „Die Rechtsstellung der Schultheissen und Schultheissvermögen in Polen bis zum Ausgang des 16. Jahrhunderts"; dr Wacław Urszczak, „La protection de la possesion des biens dans le droit polonais au moyen-âge"; dr Stephan Buchholz, „Bericht über die Eherechtsentwicklung im 19. Jahrhundert"; prof. dr Walter Wilhelm, „Voraussetzungen der Entwicklung des bürgerlichen Rechts im 19. Jahrhundert"; dr Christoph Bergfeld, „Die Bedeutung des Code de commerce für die Vereinheitlichung des Handelsrechts in Deutschland im 19. Jahrhundert"; dr Harald Steindl, „Privatrecht als Instrument der Entwicklung wirtschaftlicher Märkte im. 19. Jahrhundert in Mitteleuropa"; dr Kazimierz Baran, „The vassalage relationship in medieval England".

Po wszystkich referatach odbywały się nader ożywione dyskusje. Obrady toczyły się w prawdziwie naukowej atmosferze i niewątpliwie przyniosły obu stronom istotne korzyści naukowo-poznawcze, przyczyniając się równocześnie do ugruntowania roli polskiej nauki historycznoprawnej i polskiej kultury na arenie międzynarodowej. Sprawa publikacji drukiem materiałów sympozjum zostanie uzgodniona w drodze korespondencyjnej między obu Instytutami.

W uzupełnieniu programu naukowego uczestnicy sympozjum zwiedzili Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Collegium Maius, zamek królewski i katedrę na Wawelu oraz zabytki śródmieścia Krakowa, odbyli wycieczkę do Mogilan i Wieliczki oraz uczestniczyli w wieczornych spotkaniach towarzyskich w salach Instytutu Historyczno-Prawnego UJ. Ponadto niektórzy goście z Frankfurtu zwiedzili b. hitlerowski obóz zagłady w Oświęcimiu-Brzezince.

KAZIMIERZ BARAN, LESŁAW PAULI (Kraków)

WIZYTA CZŁONKÓW „WIENER RECHTSGESCHICHTLICHE GESELLSCHAFT" W POLSCE

Z inicjatywy profesora historii prawa Uniwersytetu Wiedeńskiego dra Wernera Ogrisa, 30-osobowa grupa uczestników jego seminarium, członków założonego w 1975 r. Wiedeńskiego Towarzystwa Historyczno-Prawnego (które skupia nau-

kowców, praktyków i studentów zainteresowanych przedmiotami prawnohistorycznymi) odbyła w dniach 15 - 18 października 1979 r. wycieczkę do Polski. Trasa jej prowadziła do Krakowa, a następnie do Wieliczki i Oświęcimia.

W czasie pobytu w Krakowie wiedeńscy miłośnicy historii prawa odwiedzili Instytut Historyczno-Prawny Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie po powitaniu przez prof. dra Lesława Pauli'ego spotkali się z krakowskimi historykami prawa, a prof. Ogris w krótkiej prelekcji przedstawił rozwój nauki historii prawa we współczesnej Austrii i jej powiązania z nauką historycznoprawną Polski i innych państw socjalistycznych. W spotkaniu uczestniczył ponadto przebywający na badaniach naukowych w Krakowie profesor historii prawa Uniwersytetu w Wilnie dr Stanisław Vansevičius.

LESŁAW PAULI (Kraków)

OBRONY PRAC DOKTORSKICH

W dniu 11 stycznia 1979 r. odbyła się na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego publiczna obrona pracy doktorskiej mgr Marka Wąsowicza pt. *Prokuratoria Generalna Królestwa Polskiego w latach 1816 - 1866/67*. Praca została rozpoczęta pod naukowym kierownictwem prof. dr Michała Sczanieckiego. Po Jego śmierci funkcji promotora podjęła się prof. dr Katarzyna Sójka-Zielińska. Recenzentami byli prof. dr Władysław Ćwik (UMSC) oraz prof. dr Władysław Sobociński (UW).

W wyniku tajnego głosowania Rada Naukowa Instytutu Historii Prawa Uniwersytetu Warszawskiego nadała jednogłośnie mgr Markowi Wąsowiczowi tytuł doktora nauk prawnych.

WOJCIECH KULISIEWICZ (Warszawa)

* * *

W dniu 2 kwietnia 1979 r. odbyła się w Instytucie Nauk o Państwie i Prawie Uniwersytetu Warszawskiego obrona pracy doktorskiej mgr Władysława T. Kuleszy, st. asystenta w Zakładzie Historii Doktryn Polityczno-Prawnych tegoż Instytutu. Temat rozprawy doktorskiej, której promotorem był doc. dr hab. W. Suchecki, nosił tytuł *Sanacja a autorytaryzm i faszyzm. Koncepcje ideowo polityczne obozu rządzącego w latach 1926 - 1935*, a recenzowali pracę prof. dr Franciszek Ryszka, prof. dr Michał Pietrzak oraz doc. dr hab. Andrzej Gwiżdż. Po dyskusji, w której obok recenzentów udział wziął prof. dr Juliusz Bardach, Rada Naukowa Instytutu obradująca pod przewodnictwem prof. dr Sylwestra Zawadzkiego, w tajnym głosowaniu uchwaliła nadanie mgr Władysławowi T. Kuleszy stopnia naukowego doktora nauk prawnych.

WOJCIECH SADURSKI (Warszawa)